Naturvernforbundet

23. desember 2016
Deres ref.: 16/2919

Klima- og miljødepartementet

HØRING – RAPPORT FRA REGJERINGENS EKSPERTUTVALG FOR GRØNN KONKURRANSEKRAFT

God beskrivelse av behovet for omstilling

Naturvernforbundet mener ekspertutvalgets rapport gir en god beskrivelse av behovet for å ta klimatrusselen på alvor og kutte betydelig i våre egne klimagassutslipp. Særlig viktig er det at utvalget er tydelig på at det er en risiko i å investere i fossil energi, og at vi må unngå feilinvesteringer og heller satse på alternativer til olje og gass. Utvalgets rapport er et viktig bidrag i arbeidet med å omstille Norge vekk fra oljeavhengighet. Det ligger enorme muligheter i lavutslippssamfunnet og det grønne skifte. Nå må regjeringen sørge for at disse realiseres. Som utvalget skriver: «Behovet for omstilling er stort, og tiden er knapp.»

For å følge opp Paris-avtalen må Norge også øke sitt klimamål som igjen betyr behov for omstilling og økte utslippskutt i Norge. For å vise at regjeringen virkelig mente alvor da den nedsatte ekspertutvalget, må den nå lytte til ekspertene. Utvalgets ti prinsipper må bli førende for politikken framover, f.eks. i statsbudsjetter, og det er også nødvendig å legge om petroleumspolitikken og avlyse pågående konsesjonsrunder.

Siden vi i stor grad er enige med ekspertutvalgets konklusjoner, har vi valgt ut noen saksfelt som vi omtaler nærmere i denne uttalelsen. Vi har brukt mest tid på å kommenterer teksten om økt bruk av norsk skog, der vi har en del avvikende synspunkter og innspill som bør tas med i det videre arbeidet.

Gode prinsipper, men naturmangfoldhensyn må også sikres

Naturvernforbundet støtter utvalgets beskrivelse av klimautfordringene og Norges behov for klimakutt og omstilling samt lista over prinsipper for politikkutforming (side 28).

Vi vil imidlertid understreke at hensynet til naturmangfoldet må være et grunnleggende prinsipp når Norge skal omstilles vekk fra oljeavhengighet, noe vi dessverre ikke kan se at utvalget er tydelig på. Norges internasjonale forpliktelser i henhold til konvensjonen for biologisk mangfold er like viktige som klimaforpliktelsen og er et ytterligere argument for omstilling. Dette må legge noen tydelige føringer for hvilke nye næringer det skal satses på. Vi må unngå at en bevisst politikk for klimakutt skaper nye eller forsterker eksisterende miljøutfordringer. Her er det også grunn til å minne om at kampen for naturen og livsmiljøet vårt, gjennom f.eks. bevaring av urørt natur, artsmangfold, rene fjorder, intakte kystområder, fisk og sjøfugl, er grunnleggende for naturbaserte næringer som reiselivet, fiskeri, oppdrett og også for folks helse og livskvalitet. Det er også viktig at klimatiltak gir en reell reduksjon i klimagassutslipp globalt, og det bør være et særlig fokus på tiltak som også gir andre natur- og miljøforbedringer.

Det er bra utvalget anbefaler at forurenser skal betale, og at utslipp og andre eksternaliteter skal prises. Statsbudsjettet for 2017 viser at det gjenstår mye før det er tilfellet. Det er viktig at prisen på klimagassutslipp settes lik tiltakskostnaden for å innfri nasjonale utslippsmål. Dette må også gjelde i de samfunnsøkonomiske lønnsomhetsberegninger, der en internasjonal kvotepris ofte brukes. I slike analyser må all miljøbelastning verdsettes betydelig høyere enn i dag. Det er et paradoks i dag i nytte-kostnads-analysene i transportsektoren at reisetidsreduksjoner står for det aller meste av

Adresse: Miljøhuset Mariboes gate 8, 0183 Oslo – Telefon: +47 23 10 96 10 – Telefaks: +47 23 10 96 11
E-post: naturvern@naturvernforbundet.no – Internett: www.naturvernforbundet.no – Bank: 7874.05.56001 – Org.nr.: 938 418 837

nytteeffekten, og at kostnadene av å bryte miljømål knapt synes i beregningene. Framfor at slike analyser forsøker å måle mest mulig av fordeler og ulemper i pengeverdier, bør det nok heller være større fokus på graden av måloppnåelser.

Nedtrapping av olje- og gassvirksomheten

Skal regjeringen sikre norsk økonomi, arbeidsplasser og en levelig klode for framtida, må det tas drastiske grep bort fra olje- og gassutvinning. Utvalget er tydelig på at petroleumssektoren ikke vil være den samme vekstmotoren i norsk økonomi framover, og mener at regjeringen bør vurdere hvordan et strengere klimaregime endrer risikoen ved petroleumsvirksomheten. I dag tar regjeringen en enrom risiko på vegne av klima, norsk økonomi og framtidas arbeidsplasser med nye utlysningsrunder og åpning av stadig mer sårbare og økonomisk risikable områder for olje- og gassvirksomhet. Regjeringen skal i perspektivmeldingen vurdere norsk olje- og gassvirksomhet i lys av Paris-avtalen og 1,5-gradersmålet. Da må vurderingene til utvalget lyttes til, og det trengs en helt ny petroleumsforvatlning.

Jordbruket trenger flere klimavirkemidler

Vi er enige med ekspertutvalget i at jordbruksavtalen må gjennomgås for å få sterkere virkemidler for utslippsreduksjoner. Figuren på side 68 i rapporten viser at det er store tilskudd som går til å produsere mat med høye klimagassutslipp. Samtidig er det beklagelig at planteproduksjonen er blitt redusert.

Det er viktig at virkemidlene i landbrukspolitikken ser på de globale effektene. Vi er enige i grønn skattekommisjons anbefaling om at det innføres kjøttavgift, men vi mener at denne bør innføres på både rødt og hvitt kjøtt (samt oppdrettsfisk), da hvitt kjøtt i større grad er avhengig av importert kraftfôr, som kan gi betydelige klimagassutslipp som ikke er med i det norske utslippsregnskapet. Vi mener det er verd å se på merverdiavgiftssatsene med tanke på sterkere differensiering, for å fremme både økologisk og mer plantebasert mat framfor mat som gir store klima- og helseutfordringer.

Store muligheter for energieffektivisering i byggsektoren

Potensialet for energieffektivisering er stort, og her kan det skapes mange nye arbeidsplasser i byggsektoren. Det er også helt nødvendig å komme i gang for å innfri det vedtatte målet om 10 TWh energisparing med nye virkemidler som rettes mot boligmarkedet. Her er rapporten fra ekspertutvalget en start. Utvalget er opptatt av statens rolle, og at den må gå foran, noe vi er helt enige i.

I byggsektoren er det et anbefalt strakstiltak å fjerne fossil oppvarming, også til topplast. Vi viser her til forslaget til forskrift for dette som er på høring og en naturlig oppfølging er å gå for totalforbud.

Hvordan bruke skogen til miljøets beste?

Naturvernforbundet finner det nødvendig å kommentere særskilt kapitlet «Norsk skog kan brukes mye mer». Debatten om skog og klima er komplisert og krever grundige drøftinger og avveiinger som vi ikke kan se at gjøres i utvalgets rapport. Økt bruk av skogen reiser også nye utfordringer for naturmangfold og friluftsliv. Halvparten av alle arter på rødlista holder til i skogen.[1]

Det mest grunnleggende spørsmålet handler om hvor mye det ut fra et klimaperspektiv vil være riktig å høste av norske skogressurser, sett i lys av at økt hogst vil redusere skogens opptak av CO_2. Et lavere opptak vil øke mengden CO_2 i atmosfæren. Et viktig spørsmål blir da hvordan skogen fortsatt kan bidra med store negative utslipp i en fase hvor det haster med store utslippskutt. Det er imidlertid viktig at skogens negative utslipp ikke må kunne brukes til å godskrive andre utslipp. Skogens bidrag må komme i tillegg til arbeidet med å

[1] Artsdatabanken: http://data.artsdatabanken.no/Rodliste/StatusSkog

kutte bruken av fossile brensler. Vi kan ikke se at utvalgets rapport svarer på om det er klimamessig fornuftig å øke hogsten, eller om det heller vil være mer fornuftig å øke skogens opptak og lagring ytterligere.

Videre er det viktig å være klar over at vel 80 prosent av karbonet i boreale skoger ligger i jorda. Flatehogst kan bidra til å redusere jordas CO_2-opptak.[2] Vi må derfor sikre at skogbruket drives slik at jordas opptak ikke svekkes.

Å hogge saktevoksende, norsk skog og bruke den til energiformål er kontroversielt, da dette vil føre til direkte utslipp av CO_2 når trebaserte energiprodukter brennes, i tillegg til utslipp som oppstår gjennom forråtnelse av rester i skogen. Rapporten «Analyse av klimagassutslipp fra utnyttelse av skog til energiformål»[3] fra Norges vassdrags- og energidirektorat drøfter dette og peker bl.a. på at det tar opptil 90 år før den samme mengde CO_2 som er sluppet ut fra produksjon og forbrenning av biodrivstoff, er bundet i skogen igjen.

Det minst omstridte i diskusjonen om hvordan skogen best brukes for å kutte klimagassutslipp, er mulighetene som ligger i at materialer av tre erstatter materialer av stål og betong, slik utvalget også peker på. Karbonet i trematerialene slippes ikke ut i atmosfæren, samtidig som de erstatter produkter som gir store klimagassutslipp i byggefasen. Naturvernforbundet mener det er riktig å satse på at trematerialer tas i bruk som erstatning for stål og betong, men forutsetter at det ikke går på bekostning av verneverdig gammelskog, og kan i dag ikke se at det er forsvarlig å øke hogsten generelt.

Andelen av trevirket som blir til materialer, er i dag på om lag 12 prosent (eller 20 prosent av det såkalte stammevirket).[4] Den store andelen av tømmeret brukes derfor i dag til andre formål, som kan være negativt for klimaet. Skal hogst generelt være forsvarlig i et klimaperspektiv, anser vi det som nødvendig at skogbruket må innrettes slik at andelen solid sagtømmer økes. Dette vil øke verdien av tømmeret, men kan kreve andre og mindre intensive driftsformer som skjøtsel samt plukkhogst framfor flatehogst. Plukkhogst framfor flatehogst vil også i større grad skåne skogsjordas karbonlager og -opptaksevne. Videre vil en slik driftsform vil også være gunstig for naturmangfoldet og friluftslivet. For å få dette til, vil det antakelig være nødvendig å legge om ulike tilskuddsordninger, for å fremme denne typen skogbruk.

Det vil alltid være visse mengder trevirke som hogges, som ikke kan brukes til materialproduksjon. Det være seg tynningsvirke og rester fra trær som hogges for å bli til solide materialer, inkludert en andel av greiene og toppene. Dette trevirket kan brukes til så mangt, og ekspertutvalget peker på flere av dem, som bioraffinering (som Borregaard), fôrproduksjon, biokull til prosessindustrien, bioplast og biodrivstoff. Men siden innsatsfaktoren er en knapp ressurs, som ikke må høstes i større omfang enn hva som er fornuftig med tanke på skogens opptak av CO_2, og hva hensynet til naturmangfoldet tåler, så må bioressursene brukes på formål som fortrenger produkter med høyere klimagassutslipp, i størst mulig grad. Virkningsgraden ved omdanning står da sentralt. Jo lavere virkningsgraden er ved omdanning av trevirket til sluttproduktet, jo mindre fossile produkter vil hver enhet trevirke kunne erstatte. Å bruke trevirket til lokal varmeproduksjon og til industriformål som varme og bioraffinering gir normalt høy virkningsgrad og framstår derfor som fornuftig. Biodrivstoff kan være en delkomponent fra ulike raffineringsprosesser.

---

[2] «Skogens usynlige karbonpoliti», Aftenposten (2014): http://www.aftenposten.no/viten/Skogens-usynlige-karbonpoliti-93816b.html

[3] «Analyse av klimagassutslipp fra utnyttelse av skog til energiformål», Norges vassdrags- og energidirektorat (2015): http://publikasjoner.nve.no/rapport/2015/rapport2015_17.pdf

[4] «Skog som biomasseressurs», Klima- og forurensningsdirektoratet (2011): http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner/2011/Februar/Skog_som_biomasseressurs/

Naturvernforbundet mener det er to viktige spørsmål som må avklares, før det kan legges nærmere strategier og tas i bruk nye virkemidler for skogbruket og det skogbaserte næringslivet:

- Hvor mye skog kan hogges, og under hvilke forutsetninger, for at skogens bidrag til reduksjon av atmosfærens klimagassutslipp maksimeres, samtidig som naturmangfoldet ivaretas?
- Hvordan skal de knappe, høstbare bioressursene brukes for å oppnå størst mulig reduksjon av globale klimagassutslipp?

Deretter må det vurderes virkemidler som gir størst mulig måloppnåelse på klima og natur.

Overfokus på biodrivstoff i transportsektoren

Det som framstår som rimelig klart, er at mengden flytende biodrivstoff som kan produseres av skogressursene, ikke vil være så stor, gitt de begrensningene og alternative bruksområdene vi har pekt på. Det betyr ikke at det ikke ligger muligheter for å produsere biodrivstoff av andre ressurser, som avfallsressurser fra industri, landbruk og husholdninger/næringsliv. En utnyttelse av disse ressursene må stå høyt på agendaen. Produksjon av biogass med biogjødsel som restprodukt, med lokal verdiskapning, framstår som særlig interessant. Det langsiktige potensialet for produksjon av biogass fra norske avfallsressurser anslås nå til 10–12 TWh[5], som vil være et viktig bidrag til å gi tyngre kjøretøy et alternativt drivstoff med god klimaeffekt og samtidig lavere lokal luftforurensing enn fossil diesel og biodiesel.

Ekspertutvalget peker ellers på mange gode tiltak innen transportsektoren. Vi må imidlertid huske på at det norske klimafotavtrykket i transportsektoren er mye større enn hva det norske utslippsregnskapet viser, da internasjonal flytrafikk og sjøfart ikke er inkludert der. Norske selskapers sjøfart utenlands slapp i 2015 ut 4,4 mill. tonn CO_2-eksvivalenter.[6] Over halvparten av klimaeffekten fra nordmenns reiser skyldes flytrafikken[7], og mye av dette er utenlandsreiser. En politikk for å omstille Norge må også inkludere virkemidler som reduserer utslipp som påvirkes av nordmenns og norske virksomheters valg, uavhengig av utslippsregnskapet.

Dette gjelder også i diskusjonen om satsing på reiseliv og turisme. Det hjelper lite å servere kortreist mat dersom det satses på å fly inn til Norge kjøpesterke grupper fra f.eks. Asia, med et stort globalt klimafotavtrykk, og/eller satse på en svært ressurskrevende cruiseturisme med høye klimagassutslipp og betydelig lokal forurensing. Kortreist turisme må bli et satsingsområde innen reiselivet.

I transportsektoren mener Naturvernforbundet det er ekstra viktig å hindre investeringer i tiltak som vil låse samfunnet til et høyt transport- og dermed energibehov, noe som vil gjøre det vanskeligere å kutte våre klimagassutslipp raskt nok. Arealplanlegging og lokal transportpolitikk som reduserer transportbehovet og fremmer bruk av gange, sykkel og kollektivtransport, er svært viktig og vil gi god måloppnåelse også på andre miljø- og helseparametere og har som regel også høy samfunnsøkonomisk lønnsomhet. Vi trenger en sterkere statlig politikk som gjør at kommuner og fylkeskommuner tar i bruk sine virkemidler for å begrense trafikken og oppnå miljøforbedringer gjennom bl.a.

---

[5] Foredrag om biogasspotensial av Tore Woll, Energigass Norge (2016): http://www.miljodirektoratet.no/Global/dokumenter/Arrangementer/Biogassforum2016/4_ToreWoll.pdf

[6] Statistisk sentralbyrå: Utslipp fra norsk økonomisk aktivitet: https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/Define.asp?subjectcode=&ProductId=&MainTable=UtslippKlimaNarN&nvl=&PLanguage=0&nyTmpVar=true&CMSSubjectArea=natur-og-miljo&KortNavnWeb=nrmiljo&StatVariant=&checked=true

[7] «Å reise er å leve», Borgar Aamaas, Cicero – senter for klimaforskning (2013): http://www.cicero.uio.no/no/posts/klima/aa-reise-er-aa-leve

arealplanlegging, parkeringspolitikk og andre restriktive virkemidler. Strengere krav til kommunene ved statlige investeringer i kollektivtransport og jernbane bør tas i bruk, ikke bare gjennom bymiljøavtalene, men også gjennom egne avtaler med kommunene/regionene langs banene utenom storbyområdene.

Å hindre bygging av kapasitetsøkende motorveg- og flyplassutvidelser vil også være svært viktig, for å hindre at trafikkveksten spiser opp effekten av mer klimavennlig teknologi. Til tross for rekordsalg av elbiler fortsetter vegtrafikkens klimagassutslipp å øke.[8]

Som alternativ til nye motorveger og rullebaner må jernbanens muligheter for å ta unna mer av godstransporten samt persontransport med fly utnyttes. Også sjøtransportens potensial for godstransport må tas i bruk i større grad enn i dag.

Utover dette vil raskest mulig elektrifisering av transportsektoren være viktig. Transportreduksjon vil være viktig, både for å oppnå raske effekter av ny teknologi, og for å redusere transportsektorens mange andre miljøulemper i et livsløpsperspektiv, som energi- og ressursforbruk, luftforurensing, støy og nedbygging av natur og matjord.

Marine næringer trenger sterkere virkemidler og bedre forvaltning

Anbefalingene som utvalget gir opp mot fiskeri- og særlig oppdrettsnæringen, er gode og setter fokus på næringens klare miljøutfordringer. Det trengs flere virkemidler samt en forvaltning som gjør at miljøutfordringene løses. «Forvaltning, næring og teknologier må utvikles på biologiens premisser», slik ekspertutvalget skriver.

I dag forskes det en god del på teknologi, men lite på hvilke forvaltningsmodeller som gir mindre miljøbelastning. Oppdrettsnæringen er i dag i stor konflikt med miljøverdier i fjord- og kystområder og har et stort økologisk fotavtrykk pga. ressursbruk til fôr og mye avfall som ikke resirkuleres. Utvalget burde pekt på tydelige forutsetninger som kunne gjort næringen bærekraftig.

Sterkere krav om bærekraft og miljø må ligge til grunn for regelverket som regulerer næringen, og forvaltningen må inkludere et nytt krav om framtidig avfallshåndtering. Norsk oppdrett bør på sikt inn i lukkede anlegg i sjø, slik at avfall kan resirkuleres og faren for smitte og forurensning minimaliseres.

Mye laks fraktes med trailer over lange distanser, og det planlegges til og med økt eksport av laks med fly, noe som vanskelig kan forsvares i et miljøperspektiv. Naturvernforbundet mener anbefalingene fra utvalget også burde synliggjort transportutfordringene til oppdrettsnæringen. I rapporten står det: «Sammenlignet med rødt og hvitt kjøtt har sjømat, og særlig oppdrettslaks, lavt klimafotavtrykk.» Denne setningen burde vært supplert med en omtale av klimagassutslipp fra transport av sjømat og kjøtt.

Med vennlig hilsen
Naturvernforbundet

Silje Ask Lundberg
leder

[8] Statistisk sentralbyrå: Utslipp av klimagasser: http://www.ssb.no/klimagassn